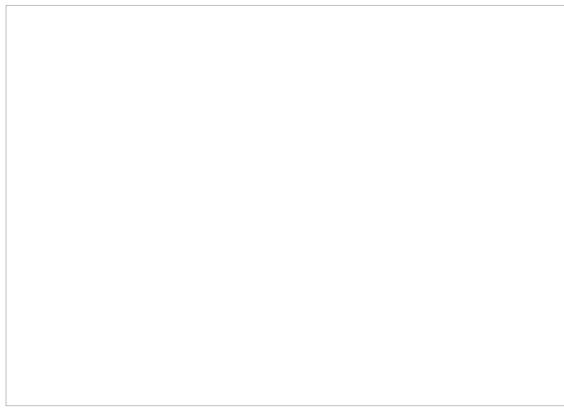

Gysgaça orazaň fykhy.(2)

Allaha hamd, Pygamberimiz Muhammede salat we salam bolsun.

7-Orazaň müstehablary we edepleri:

1-Selärlilikde (agz bekländede) bir zatlar iýmek:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem: "**Selärlige turyň! Çünkü selärlilikde bereket bardyr.**" diýdi. (Buhari, Muslim)

2-Sälärligi gjijkdirmek:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellemiň selärligi bilen erte namazynyň arasynda, bir kişiniň elli aýat okap ýetişjegi wagt bardy. (Buhari)

3-Agz açara gyssanmak:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem: "**Ynsanlar agz açara gyssandyklary müddetçe, haýryň üstünde bolmaga dowama ederler.**" diýdi. (Buhari, Muslim)

4-Agz açary Rutab (ýaş hurma) bilen, eger tapmasa adaty hurma bilen, oda bolmasa suw bilen açmak:

"Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem namaz kylmazdan öñ bir näçe sany rutab bilen agz açardy. Rutab ýok bolsa, hurma bilen açardy. Hurma tapmasa suw bilen agz açardy." (Ebu Dawud, Tirmizi)

5-Agz açarda şu dogany aýtmak: "Zehebez-zomäu web'telletil uruwku we sebetel ejru inşAllah."

Terjimesi: "**Suwsyzlyk gitdi, damarlar öllendi we sogap gazanyldy inşAllah.**" (Ebu Dawud)

6-Erbet sözlerden, hereketlerden uzaklaşmak:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: "**Erbet sözi, amaly we jähilligi taşlamaýan ynsanyň, iýmegi we içmegi taşlamasyna, Allah mätäç däldir.**" (Buhari)

7-Özüne söwen ýa-da dawa etjek bolýan kişi "**Men Orazaly**" diýip, jogap bermek:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: "**Eger biri söwse ýa-da dawa etjek bolsa, "Men orazly" diýsin.**" (Buhari, Muslim)

8-Jomart bolmak:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem haýyr-sahawat etmekde, ynsanlaryň iñ jomardy-dy. Iñ jomart wagty bolsa, Ramazan aýynda Jebrayyl perişde bilen duşuşan wagtlarydy. (Buhari, Muslim)

Ramazan aýynda köp sadaka bermäge çalyşmalydyr.

9-Kuran okamak we Kur'an sapagy almak:

"Jebraýyl Ramazan aýynyň her gijesi, Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem bilen duşuşardy we öz aralarynda Kurany okap, gaytalarlardy." (Buhari, Muslim)

10-Ramazan aýynyň soňky on gününde, has köp ybadat etmäge gaýrat etmek:

“Ramazan aýynyň soňky on günü gelende, Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem uçguryny baglardy, gjeleri ybadat bilen geçirip we maşgalasynyda (ybadat etmek üçin) turzardy.” (Buhari, Muslim)

8-Orazany bozýan zatlar:

1-Jima etmek (jynsy gatnaşyk):

Ramazan aýýnda orazaly wagty jíma eden kişi toba, istigfar edip, ol günüň kazasyny almalы we kefaratyny bermelidir.

Kefarat:

-Gul azat etmeli,

-Eger ony başarmasa iki aý yzly-yzyna oraza tutmaly,

-Eger ony hem başarmasa oltmyş sany garyby doýurmaly.

Kefarat jezasy diňe orazany jíma edip bozan kişi üçindir.

Eger oraza jimadan başga zat sebäpli bozulsa, diňe kaza almalydyr.

2-Bir kişiniň öz islegi we herekiti bilen menisini (döлüni) getirmegi:

Oraza tutýan kişi öz islegi bilen bakmak, öpmek, degmek we söýüşmek ýaly hereketleriň netijesinde menisi çyksa orazasy bozular.

Ihtilam (ukyda döлüň gelmegi) bolsa ýa-da hiç hili hereket etmezden we sözlemezden (özi islemezden) menisi çyksa orazasy bozulmaz.

3-Bilkastlaýyn iýmek, içmek.

4-Iýmegiň we içmegiň ýerini tutan, iýimitlendiriji we ýokumly (vitaminli) sanjymalar etmek.

5-Bilkastlaýyn gusmak.

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: **“Özi islemezden (orazalyka) gusan kişi kaza gerek däldir. Bilkastlaýyn orazalyka gusan kişi, kaza alsyn.”** (Ebu Dawud, Tirmizi)

6-Haýyz we Nifas ganynyň gelmegi.

9-Orazany bozmaýan zatlar:

1-Orazalydygy ýatdan çykaryp iýip, içmek:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: **“Kim orazalyka ýatdan çykaryp iýip we içse, orazasyny dowam etsin. Aslynda ony iýidiren we içiren Allahdyr.”** (Buhari, Muslim)

2-Junup bolup oýanmak:

“Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem maşgalasy bilen gatnaşyga girenligi üçin junup bolup turardy, soňra gusul alyp orazasyny tutardy.” (Buhari, Muslim)

Ýagny bir kişi gije junup bolup tursa we gusul almazdan oraza tutsa, onuň orazasy sahyhdyr.

3-Maşgalaň öpmek we oýnaşmak:

“Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem orazalyka aýalyny öperdi we oýnaşardy.” (Buhari, Muslim)

4-Hijama (deriň aşagyndaky gany) aldyrmak we damardan gan bermek:

“Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem orazalyka hijama etdirendir.” (Buhari) we **“Orazaly kişiniň hijama etdirmegine rugsat berendir.”** (Nesai, Sunenul-Kubra)

5-Salkynlamak üçin ýuwunmak we ýüzmek:

“Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem orazalyka suwsanlygy we yssy sebäpli, üstünden suw akydardy.”
(Ebu Dawud)

6-Miswak ýa-da diş arassalaýy ullanmak.

7-Dürli is beriji atyrlary ullanmak we ysgamak.

8-Sürme ullanmak.

9-Göz, gulak we burun damjasy ullanmak:

Damja görnüşdäki dermanlaryň tagamy damakda duýulsada, şerigatda, dil taýdan we adatlarda iýmek we içmege girmeyänligi üçin orazany bozma.

10-Iýmit ýerini tutmaýan, ýokumsyz (vitaminsyz) sanjym, asma sanjym we fitil (sweç) ullanmak.

11-Dem gysmada (asma) we şoňa meñzeş hassalyklarda ullanlyýan sepilyän ýa-da diliň aşagyna goýulýan, agyz çaykalýan dermanlary ullanmak.

12-Köp muktarda bolsada, islegsiz gusmak.

13-Tötänden bogaza tozan, ýagyş, gar we şoňa meñzeş zatlaryň gaçmagy.

14-Tötänden suw, diş arassalaýyjy, agyz çaykalýan derman we şoňa meñzeş zatlary ýutmak.

15-Tüýkülük we gakylyk ýutmak.

16-(Tötänden) Diş arasynda galan, iýmit galyndylaryny ýutmak.

10-Oraza tutmazlyga rugsat berilýän kişiler:

1-Hassalar:

Oraza tutmaga güýji ýetmeýän ýa-da oraza tutmagy sebäpli kynçylyk çekjek hassalara, oraza tutmazlyga rugsat berilýär.

Hassalyk sebäpli orazany tutmadyk kişiler, hassalykdan gutuldukdan soňra tutmadygy günleri kaza etmelidir.

Hassalaryň:

-Oraza tutmagy saglygyna zyýan we kynçylyk bermeyän bolsa, oraza tutmagy parzdyr.

-Oraza tutmagy saglygyna zyýan bermän diňe kynçylyk beryän bolsa, oraza tutmagy has haýyrlydyr.

-Oraza tutmagy saglygyna zyýan beryän bolsa, oraza tutmagy jaiz däldir.

2-Ýolagçylar:

Ýolagçylyga, sapara çykanlara ýolagçylygy guitarýança, oraza tutmazlyga rugsat berilendir.

Ýolagçylyk sebäpli oraza tutmaýanlar, ýolagçylyklary guitaranda tutmadygy günleri kaza etmelidir.

Ýolagçynyň:

-Oraza tutmagy özüne kynçylyk beryän bolsa, tutmazlygy has haýyrlydyr.

-Oraza tutmagy özüne kynçylyk bermeyän bolsa, tutmagy has haýyrlydyr.

3-Garrylyk ýa-da keselden gutulmak umydy kesileni sebäpli, hemise oraza tutup başarmýan kişiler:

Ýokardaky agzalan kişilere oraza tutmazlyga rugsat berilýär. Emma kefarat hökümide her gün bir garyby doýurmalydyrlar.

Näçe gün oraza tutmadyk bolsa, şonça garyba ýarym **sa** (öljeg) ýagny 1-kilä ýakyn iýmit bermelidir. Ýa-da näçe günlik kefarat berjek bolsa, şonça garyby çagyryp bir gezekde nahar bisirip bersede bolar.

4-Göwreli we emdirýän zenanlar:

Göwreli we çaga emdirýän zenanlara, eger oraza tutmaga güýçleri ýetmese ýa-da oraza tutmagy sebäpli özüne ýa-da çagasyňa zyýan geljek bolsa, oraza tutmazlyga rugsat berilýär.

Göwreli we çaga emdirýän zenanlar, oraza tutmadypy her bir gün üçin bir garyby doýuryp kefarat ederler. Kaza almalary gerek däldir.

Ibn Abbas radiallahu anhuma şeýle diýendir:

“Göwreli zenan özü üçin, çaga emdirýän zenan hem çagasy üçin (zyýan gelmeginden) gorksa, Ramazanda orazasyny tutman biler. Tutmadypy her bir gün üçin bir garyby doýurmalydyr. Kaza etmegi gerek däldir.” (Taberi)

“Ibn Omaryň (radiallahu anhum) aýaly göwrelilikä orazada näme etmeli diýip sorapdyr, ol hem: Orazany tutmasaňda bolar. Her bir tutmadypyň gün üçin bir garyby doýur, kaza etme.” diýendir. (Darakutni)

Sahabalryň içinde bu meselede olara garşy çykan ýokdur. (Ibn Kudame)

11-Müstehab bolan orazalar:

1-Şewwal aýynda alty gün oraza tutmak:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: **“Eger kim Ramazan aýynda oraza tutsa, soňra yzyndan gelýän Şewwal aýyndan alty gün oraza tutsa, bütin bir ýyl oraza tutan ýalydyr.”** (Muslim)

2-Muharrem aýynda oraza tutmak:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: **“Ramazan aýyndan soňra tutulan iň faziletli (sogaply) oraza, Allahyň aýy muharrem aýynda tutulan orazadır.”** (Muslim)

3-Aşura günü oraza tutmak:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: **“Aşura günü tutulan orazanyň, geçen ýyl üçin kefarat bolmagyny Allahdan umyt edýarin.”** (Muslim)

4-Şaban aýynda köprük oraza tutmak:

Aýše enemiz radiallahu anha şeýle diýendir: **“Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellemiň Ramazan aýynda başga bir aýda, başyndan soňuna çenli oraza tutanyny görmedim. Şaban aýynda oraza tutuşy ýaly, başga aýda oraza tutanyny görmedim.”** (Buhari, Muslim)

5-Arafa günü oraza tutmak:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: **“Arafa günü tutulan oraza, geçen ýyl we geljek ýyl üçin kefarat bolar.”** (Muslim)

6-Hepdäniň birinji we dördünji günleri oraza tutmak:

“Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem birinji we dördünji günleri agyz beklemäge çalşardy.” (Tirmizi, Nesai, Ibn Mäje)

7-Her aýda üç gün oraza tutmak:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: **“Her aýda üç gün agyz bekle. Çünkü her ýagylyga on esse sogap beriler. We netijede bütin ýyly oraza tutan ýaly bolar.”** (Buhari, Muslim)

8-Dawud aleýhis salamyň orazasy:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: **“Allah Tagalanyň iň söýyän orazasy, Dawud aleýhis salamyň orazasydyr.Ol bir gün oraza tutardy, bir gün tutmazdy.”** (Buhari, Muslim)

Bu hadys diňe nefil oraza degişlidir. Ramazan aýyndaky parz oraza degişli däldir.

12-Gadagan edilen orazalar:

1-Baýram günleri oraza tutmak:

“Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem şu iki günde oraza tutmagy gadagan etdi. Ramazan baýramy günü we Gurban baýramy günü.” (Buhari, Müslim)

2-Teşrik günleri (Gurban baýramynyň 2.,3 we 4 günleri) oraza tutmak:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: “**Teşrik günleri, iýmek we içmek günleridir.**” (Müslim)

3-Diňe juma günü oraza tutmak:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: “**Sizden biri juma gününiň öñünden oraza tutmadyk bolsa ýa-da soñundan bir gün tutmajak bolsa, diňe juma günini oraza tutmasyn.**” (Buhari, Müslim)

4-Dehr orazasyny tutmak (Bir ýyly doly orazaly geçirmek):

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: “**Bütin bir ýyl oraza tutan kişi, oraza tutmadyk ýalydyr.**” (Buhari, Müslim)

5-Şek günü oraza tutmak:

Şaban aýynyň 29-njy günü Ramazan aýy görünmese ýa-da howaň (bulutly, ümürli) bolmagy sebäpli aýy görmek mümkünçiligi bolmasa, bu gün Ramazanyň birinji gününüň başlanlygyna şüphe edilen gündir we oña sek günü diýilýär. We Şabanyň 30 güne dolmasyna garaşylyar. Şek gününde oraza tutmak jaiz däldir.

“Şek günü oraza tutan kişi, Ebül-Kasyma (Pygamberimize) sallallahu aleýhi we selleme ytagatsyzlyk edendir.” (Ebu Dawud, Tirmizi)

6-Ramazan aýy başlamazdan bir ýa-da iki gün öñ ýany oaraza tutmak:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: “**Sizden biri Ramazan aýynyň bir ýa-da iki gün öñ ýany oraza tutmasyn. Diňe öñden tutyp gelyän orazasy şol günlere gabat gelse, agzyny bekläp biler.**” (Buhari, Müslim)

7-Aýal maşgala äriniň rugsady bolmasa nefil oraza tutmagy:

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: “**Äri ýanynda bolsa, Ondan rupsat soramadan (nefil) orazasyny tutmasyn.**” (Buhari, Müslim)

8-Wisal orazasyny tutmak:

Wisal orazasy diýmek, selärlilik we agyz açar etmezden yzly-yzyna bir näçe gün oraza tutmakdyr.

Pygamberimiz sallallahu aleýhi we sellem aýtdy: “**Wisal orazasyny tutmaň. Sizden biri wisal orazasy tutjak bolsa, selärlige čenli wisal tutsyn.**” (Buhari)

Allaha hamd, Pygamberimiz Muhammede salat we salam bolsun.